

Udgravninger på Selsø Slot I perioden 1973 til 1985

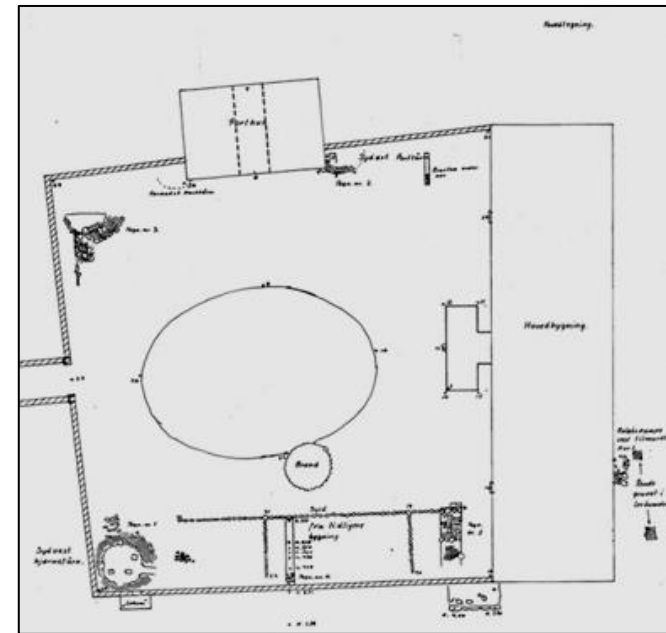

Side 3 til 6:

Udgravninger i 1970'erne

Side 7 til 10:

Udgravninger i 1982 og 1985

Plantegning af Selsø Slot med angivelse af de forskellige udgravningsfelter fra henholdsvis 1970'erne og 1982 og 1985
Nord er orienteret opad

Udgravningerne i 1970'erne og 1982 udførtes af amatørarkæologerne Kalmar Larsen og Rolf Kalmar Larsen, Køge.

Udgravningerne i 1985 udførtes af amatørarkæologerne Kalmar Larsen og Rolf Kalmar Larsen Køge med hjælp af Tommy Petersen, Viby.

Dette hæfte / rapport er skrevet af
Rolf Kalmar Larsen

24.12.2014 rev. 19.08.2024

I 1972 fik journalist ægteparret Grete og Bernhard Linder en forpagtningsaftale med godset Lindholm om Selsø Slot, som på det tidspunkt havde sovet Tornerosesøvn i næsten 150 år. Og noget af det første de gik i gang med, var at få ryddet ud fra salene og få gravet den jord, som naturligt kommer af rådne blade m.m. af brolægningen på gårdspladsen.

I 1973-74 kommer min far Kalmar Larsen og jeg på banen, med et forslag om at lave nogle arkæologiske undersøgelser på og omkring slottets gårdsplads, hvilket falder i god jord hos Grete og Bernhard, herefter bruger vi nogle sommerferier på Selsø Slot. Vores interesse samler sig bl.a. om en sænkning i gårdspladsen, midt på brolægningen i højre kørespor omkring græsrondden. Der var flere tolkninger men der var kun en løsning på problemet. Brolægningen måtte pilles op på et stykke, og vi gik i gang med at grave, startende i midten af sænkningen og over mod slottet.

På et tidspunkt stødte vi på en kraftig sten som vi kunne følge til vi kom til en anden sten som afløstes af endnu en sten. På dette tidspunkt gik jeg i gang med min altid medbragte stensonde, og kunne med denne følge en stenrække i et cirkel-slag med en størrelse vi undrede os meget over. Vi blev enige om at der måtte være tale om enkelte store sten, som jeg ved et tilfælde havde ramt. Vi ændrede nu graveretning 180 grader, og stor blev vores forbavselse, da vi ramte stenene i den modsatte side af sænkningen en diameter på 4.57 m. Nu blev interessen større så vi udvidede vores søgegrøft, så den kom til at følge sten på sten til vi havde en hel cirkel. Så kom spørgsmålet var det en brønd vi havde fundet? I så fald ville det være Danmarks største. Aftalen med Bernhard blev, at vi fik lov til at grave et stykke ned for at konstatere, om det virkelig var en brønd.

På et sted i stencirklen var der en forholdsvis flad sten, som vi tolkede som en sten, hvor den der skulle hente vand havde kunnet stå, hvis det var en brønd.

Vi startede graveriet og kunne følge stenene nedad, i noget nær tragtform og så kom Nationalmuseet med i billedet i form af Museumsinspektør Hans Stiesdal, som vi har haft meget med at gøre tidligere bl.a. på Teglovnene ved Svenstrup Gods. Han måtte indrømme, at det var den største han havde set og at han mente graveriet var i gode hænder.

Vi riggede nu en platform til oppe på kanten af brønden, så jeg kunne stå der og trække en spand eller en bakke op med jord og fylde i en trillebør, for derefter at køre det ud over kanten af "voldstedet", selvfølgelig efter behørigt, at have soldet det for effekter, kastet ud sammen med affaldet, som brønden blev kastet til med i tidens løb. Denne sommer nåede vi ca. 3 m ned og vi kunne stadig følge stenene nedad med stensonden.

Næste sommer fulgte vi udgravningen op, men skulle først tømme bunden for vand, der dels var kommet ned ovenfra og dels var grundvand. Vi kunne komme små 2 m længere ned, indtil vi mødte den formodede bund der bestod af store sten. Det var desværre ikke de mange fund vi gjorde i forbindelse med tømningen af brønden, en del ituslået porcelæn var alt, plus en mønt i ca. 2 m's dybde der var slået i 1668 under Frederik d.III.

På tidspunkter hvor vi holdt pause i graveriet, gik vi tit ture omkring slottet sammen med Grete og Bernhard og snakkede om slottet og opbygningen af "voldstedet". På et tidspunkt kom vi om bagved slottet i den tidligere vandfyldte sø, her så vi et par mærkelige tilmurede porte, disse havde ofte været et diskussionsemne blandt arkæologer.

Da vi var færdige med brønden var vores tanke, at gå i gang med at undersøge søbunden ud for udslagsvaskene, der var i køkkenet og i et lille rum ved siden af køkkenet. Dette arbejde startede vi med i 1977.

Vi gravede søgegrøfter ud fra slottet's sokkel 2 steder og samtidig afdækkede vi ud for hver af de 2 tilmurede porte et fundament på ca. 3.0 m x 1.25 m. I hver af de 2 søgegrøfter kunne vi konstatere, at der var en

nedgravning på ca. 70cm's bredde og gravet ca. 40 cm ned i søbunden, svarende til kølen på en skude / pram som kom med proviant evt. fra Roskilde. Ydermere kunne vi i den ene nedgravning

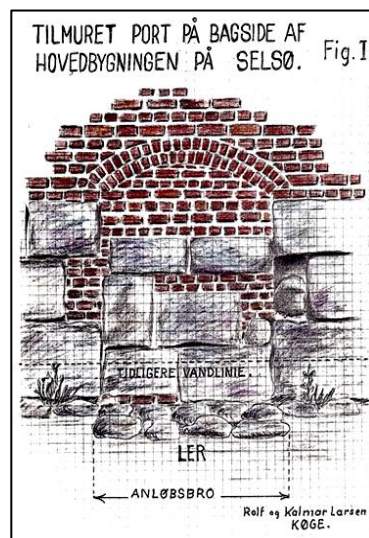
konstatere et lidt mystisk indhak i indersiden af renden, indhakked havde en lodret afrundet form som stævnen på en båd. Med fundet af disse "sejlrender" blev de tilmurede porte's funktion pludselig klar, fundamenterne ud for portene ligeså. Disse kan tolkes som anløbsramper hvor skuderne / prammene kunne lægge til, og portene kunne så slæes ned på rælingen, så man kunne komme ind i slottets kælder med varerne, uden at skulle ind fra gårdspladsen

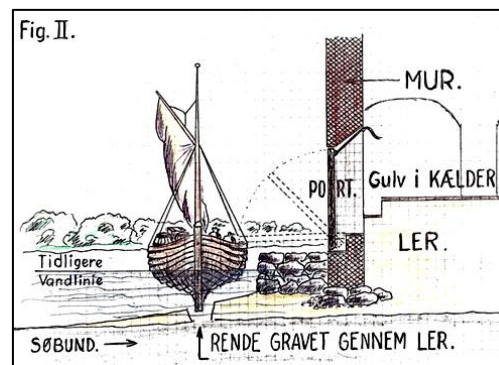
Nu manglede vi bare måden de var kommet ind i søen på. Lidt syd for slottet er en dæmning hvor vi fandt et "skår" i, en nedgravning svarende til en båds tværprofil. Så det måtte være måden de var kommet ind til slottet på. Se tegninger nedenfor

Vi havde undervejs i udgravningsperioderne flere mindre undersøgelser på Selsø der ikke var så markante som de 2 beskrevne udgravninger.

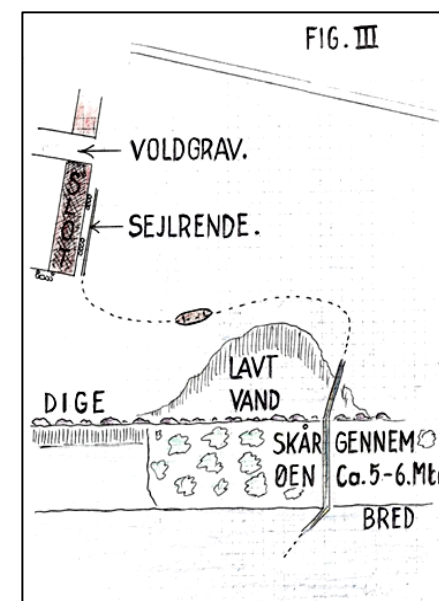
Vi holdt nu en pause i Udgravningerne, men vendte tilbage i 1982.

Disse 3 tegninger er min fars forslag til hvordan de tilmurede porte på bagsiden har været brugt. Selv Museumsinspektør Hans Stiesdal på Nationalmuseet kunne nikke anerkende til forslaget.

Tegning til højre viser hvordan vi mener man er kommet sejlede med varer til Selsø

I starten af 1980'erne kom Selsø Slot igen på tale. Min far og jeg undersøgte i sommeren 1982, et hjørnetårn ved sydøstre hjørne af portbygningen, hvor vi i bunden stødte på en fin brolægning og det nederste trin til en formodet vindeltrappe.

Det er et spørgsmål om der har været Et tilsvarende, ved det sydvestre hjørne af portbygningen. Vi tænkte meget på, om de havde hørt sammen med denne bygning, eller om de havde været selvstændige tårne med en forbindelsmure, med port ud til den oprindelige adgangsvej.

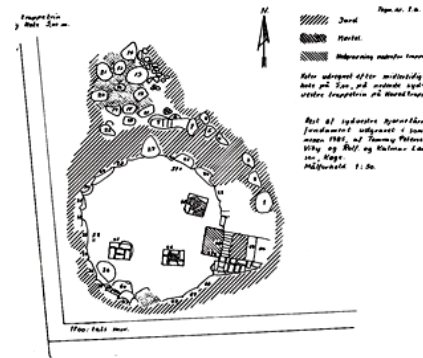
Efter et besøg på slottet, begyndte min kammerat, (gennem flere år) Tommy Petersen fra Viby, at snakke om de forsvundne tårne på Selsø ikke skulle findes. Han ville gerne stille sin arbejdskraft til rådighed, hvis vi ville prøve at finde tårnene. Vi aftalte med Bernhard at vi skulle komme op og få en snak om emnet og så gjort. Vi fik lov til at undersøge om der skulle være rester af hjørnetårnene.

Søndag 21.07.1985 begyndte vi udgravningen af det sydvestre tårn, som nu ligger indenfor den store mur, der omkranser Selsø Slots gårdsplads.

Vi startede med at grave overjorden af og kom derefter til et kraftigt fundament til tårnet på ca. 1.5 m's tykkelse. På østsiden (den side der vender mod hovedbygningen) stødte vi på noget, der kunne ligne en dørkarm med en trappe der gik nedad. Dette måtte vi undersøge, så vi aftalte med Bernhard at vi fulgte trappen for at finde ud af, om der skulle være noget af særlig interesse, en kælder eller lignende. Der var mange brokker og andet affald der skulle tømmes ud.

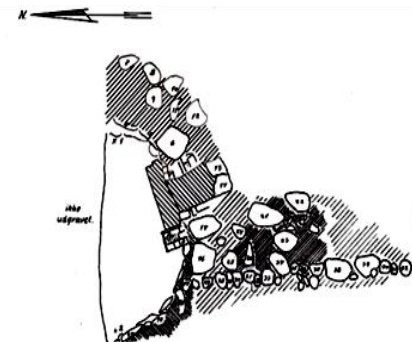
Men vi kom i bund med dette tårn, og det kan muligvis have været en fangekælder, da vi ved trappen indvendig i tårnkælderen, kunne konstatere at der var plads til en kraftig dør der kunne åbne indad, så den der sad i fangekælderen ikke kunne slå døren ud.

Loftet i kælderen har været understøttet kunne vi konstatere, da vi fandt tre murede piller på deres plads, der havde muligvis været en fjerde, der var fjernet eller forvitret. Den var væk men rent symmetrisk burde den have været der.

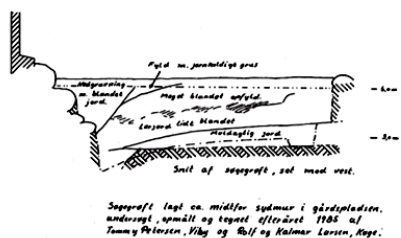

Søndag 18.08.1985 begyndte vi udgravningen af det nordvestre hjørnetårn, dette kunne vi kun undersøge det Halve af, men det blev også nok. På sydsiden fandt vi nedgangen til tårnkælderen i fundamentet, der også her var ca. 1.5 m tyk. Vi fortsatte med at tømme denne del af kælderen for brokker m.m. Vi mødte et lag mursten der lå på en sådan måde, at vi kunne se, at det var en del af et

hvælv, der var styrtet sammen over noget, der kunne ligne et muldlag oven på et par lag sand, strøet over et meget fint murstensgulv. Stenene i hvælvet bag præget af, at have været kalket okseblodsfarvet med en hvid stregdekoration.

Begge hjørnetårne havde forbindelse til en kraftig mur, der har gået fra tårn til tårn, muligvis med en form for vægtergang på toppen bag krenelering. Dette kan der kun gisnes om. Den kraftige mur har fortsat fra det sydvestre tårn i østlig retning. Samtidig med disse 2 udgravninger, lagde vi en søgegrøft på den sydlige

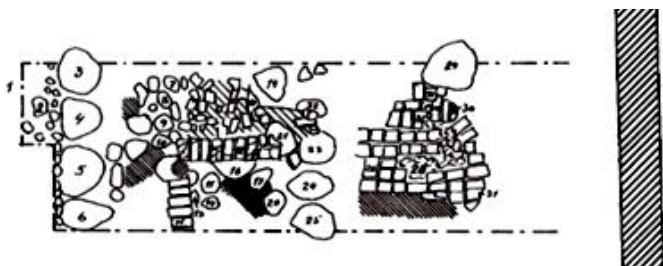
side af gårdspladsen, fra ydersiden af sylden til det gamle hus der havde stået syd for rondellen, og ud til muren omkring gårdspladsen, for at kunne følge opfyldningsforløbet af slotsbanken i profilen.

Da vi var færdige med at udgrave hjørnetårnene koncentrerede vi os om

den østlige ende af sylden, hvor vi tidligere havde konstateret en mulig køkkenregion. Det viste sig hurtigt at vi havde haft ret, vi fandt både rester af det gamle åbne ildsted og bunden af den gamle bageovn.

Disse udgravninger trak mange interesserede til, så vi skulle bruge en del tid til at fortælle hvad vi havde fundet.

Vores afsluttende undersøgelse befandt sig, hvor man går fra billethuset op i parken. På gamle kort kunne man ane noget, der lignede trappetrin i bueform og Bernhard ville gerne vide om der var noget tilbage af disse formodede trapper. Vi startede som sædvanligt, med min stensonde og nåede til det resultat, at der var et eller andet i hvert fald i sydsiden. Så var det bare at gribe spade og skovl, og forsigtigt grave sig der nedad og hvad dukkede der op, en vange med skrå kant ind mod midten, svarende til rundingen på de trappetrin man kunne ane, men trinene var stort set fjernet.

Da vi startede i 1974 havde vi Nationalmuseet tilladelse og bevågenhed, til at grave på Selsø Slot, Vi fik stor anerkendelse af Museumsinspektør Hans Stiesdal.

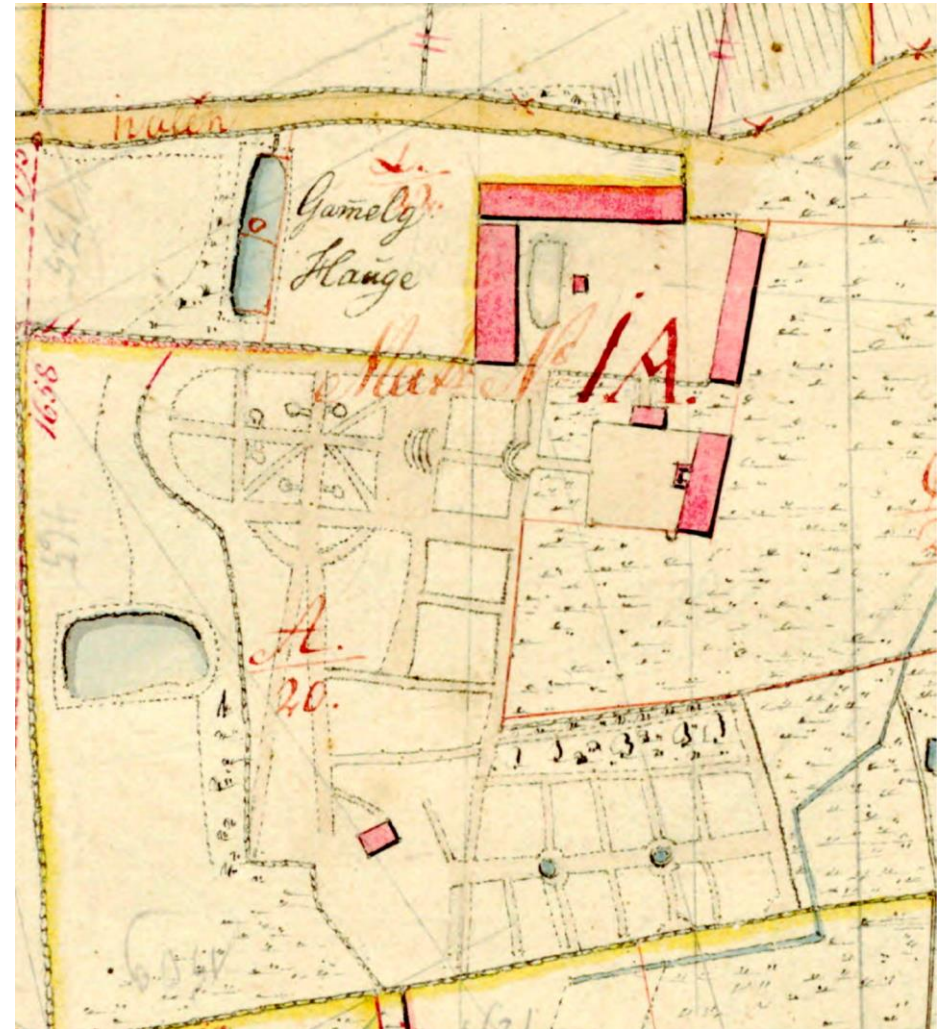
Afslutningen på vores gravninger på Selsø Slot var hermed slut.

Tårnkældrene blev fyldt op igen i løbet af december måned 1985, og i foråret 1986 var vi oppe og retablere gårdspladsen, dog sådan at man kan se hvor tårnene og muren havde været. Sejlrenden bag slottet er ikke til at se mere, men de tilmurede porte kan stadig ses, hvis man kan få lov til at gå om på den anden side af slottet. Brønden er den eneste der har fået lov til at stå åben, men det kommer nok af, at det er Danmarks til dato største brønd.

Til minde om Selsø's tidligere forpagtere og stiftere af Herregårdsmuseet Grethe og Bernhard Linder, samt Tommy Petersen og Kalmar Larsen

Øverst Grethe og Bernhard Linder. Nederst fra venstre Rolf Kalmar Larsen, Tommy Petersen og Kalmar Larsen.
Avisudklip fra Berlingske Tidende 30/07-1985

Historiske kort på nettet

Kortets gyldighedsperiode: 1808 - 1860

Kortets oprindelige målestok: 1:4000

Ejerlav registreret på kortet: 'Selsø Hgd., Selsø' (0070752)

Dato for udskrift: 24-12-2014